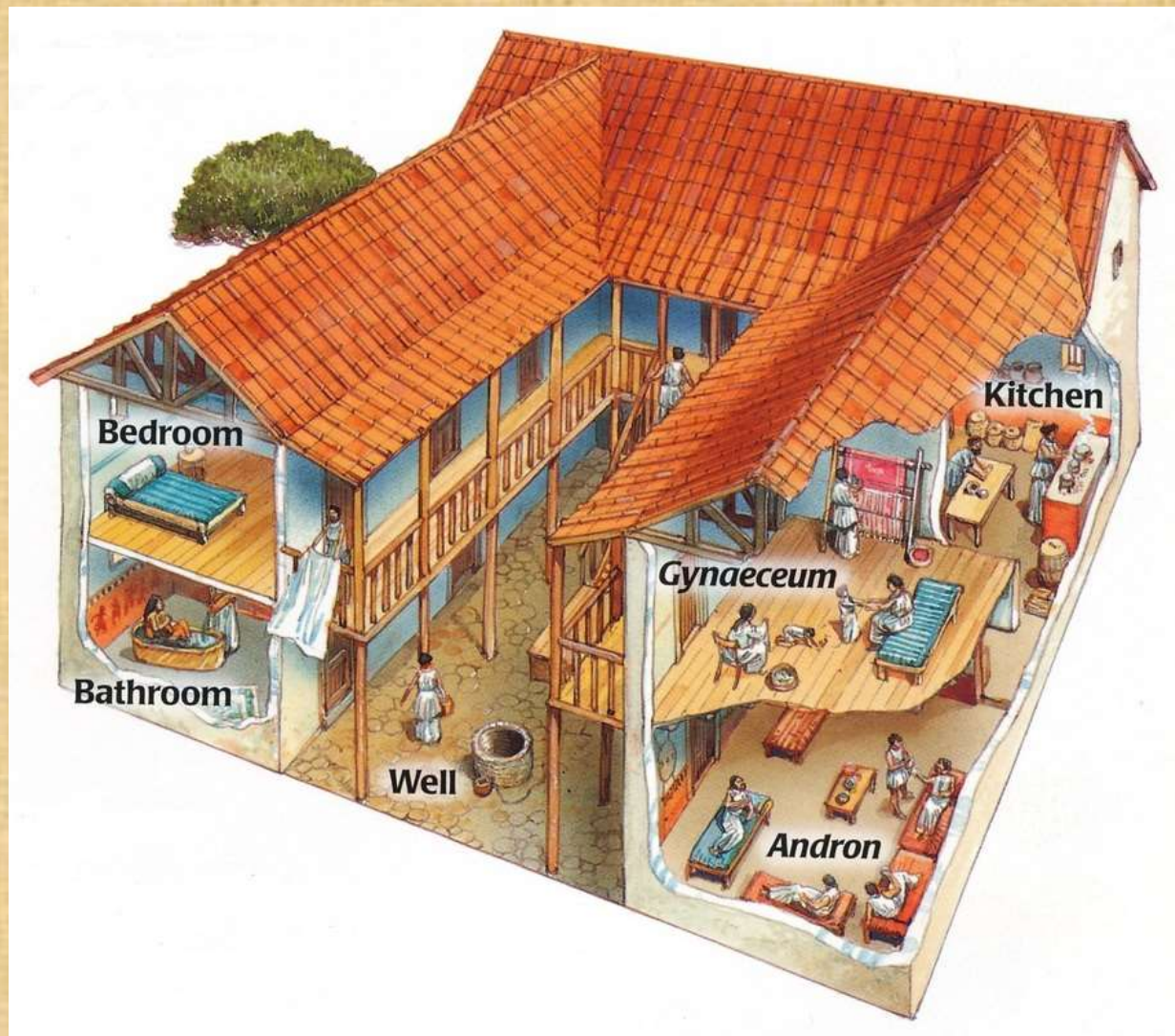

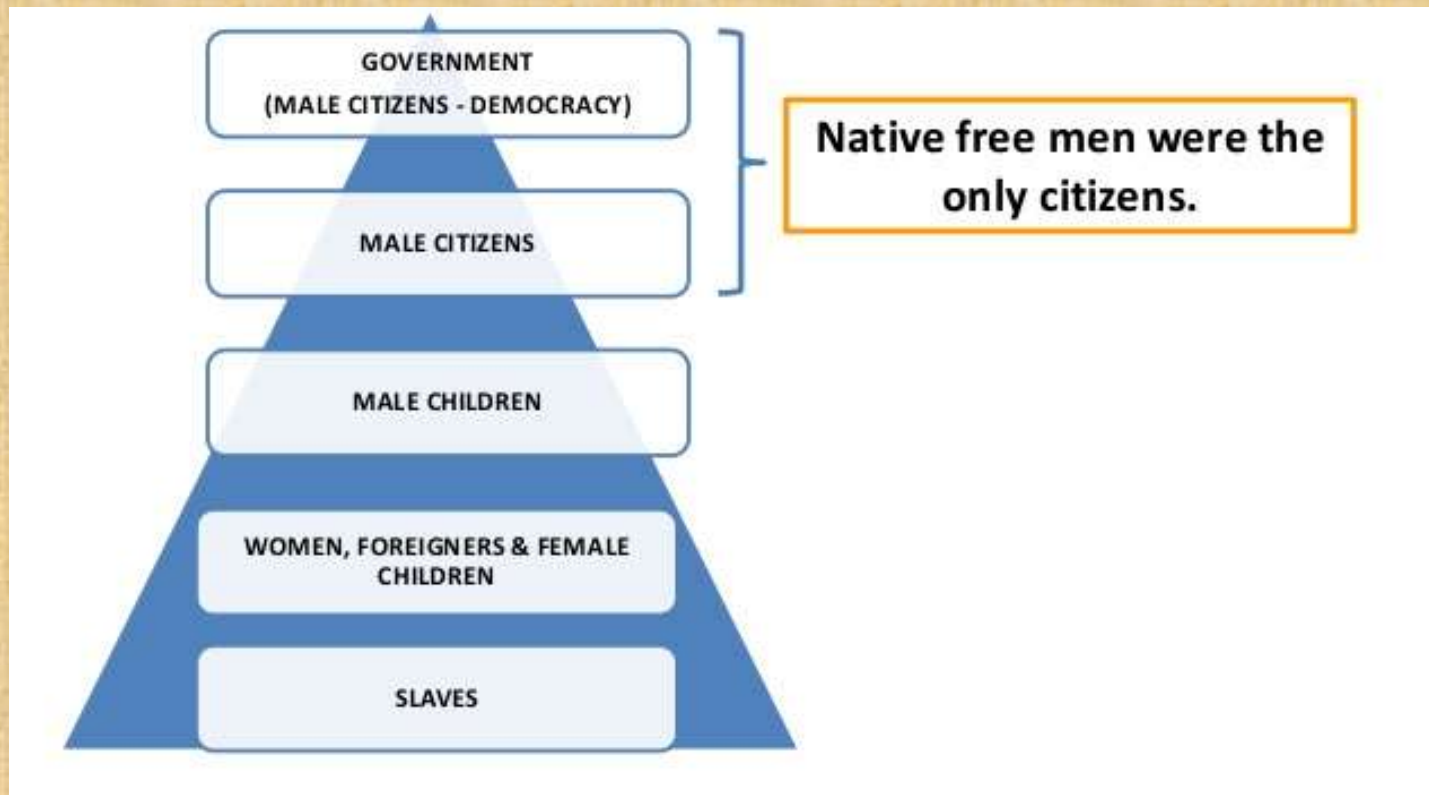
Antické reálie

1. Grécko - súkromný život, rodina, výchova, dom

Občianstvo

- grécky človek – určený na život v obci (Aristoteles)
- neexistuje jednotlivec – individualita – iba člen skupiny
 - a) prijatie do rodiny
 - b) zapísanie do frátrie
 - c) vstup do efébie
- muži – verejný život, povinnosti voči spoločnosti
- ženy – takmer celý život trávajú v dome

Grécke meno

- nepoužívajú rodné mená
- meno má tri zložky:
 - a) meno pri narodení – po starom otcovi z otcovej strany alebo starej mame
 - b) otcovo meno v genitíve (od konca 5. stor. BC v Aténach)
 - c) meno dému (od Kleisthena, kon. 6. stor. BC, na prelome letopočtov 174)
- meno súvisí s organizáciou spoločnosti – jednotlivci úzko spätí s rodinou a obcou
- cudzinci – mesto alebo krajina, z ktorej pochádzali – Dionýzios z Halikarnasu
- známe aj prezývky – Platón (široký) – dostal v gymnáziu, vlastné meno Aristocles skoro neznáme

Rodina, ženy, deti

- *oikos* – sociálna a náboženská bunka
- občan mal povinnosť oženiť sa a založiť si rodinu – kontinuita rodu a mesta (nebol oficiálny zákon, ale silná tradícia)
- nutnosť mať syna – pokračovateľ rodu a správca majetku
- syn dedí všetko
- bez mužského potomka – dcéra dedí, ale musí sa vydať za otcovho najbližšieho príbuzného
- žena: udržuje dom, zdržiava sa v *gynaikeiu*, s mužom sa často nestretáva (len pri rodinných slávnostiach)
 - takmer žiadne práva, podlieha otcovi alebo manželovi
 - nákup, návšteva, divadlo – vždy v sprievode
 - *thesmoforia*
 - podozrivé, ak často vychádzala
 - kľúče
- muži: trávajú väčšinu času vonku
 - rozhodujú o živote a smrti všetkých členov rodiny
 - konkubíny a milenky – bigamia
- deti: ideál 2 – chlapec a dievča (obava z rozdrobenia majetku)
 - prerušenia tehotenstva alebo odloženie novorodenca
 - zabiť dieťa bolo trestné

Sparta

- postihnuté deti po narodení zhodené zo skaly
- dievčatá/ženy slobodnejšie a vzdelanejšie – voľne vychádzali, venovali sa telesným športom
- chlapci v 7 rokoch odobratí od rodiny a spoločne vychovávaní
- muži žili s ostatnými v skupine až do 30 rokov (aj keď boli ženatí)

Svadba a manželstvo

- stanovené rituály
- *engyése* – záväzný sľub uzatvorenia manželstva (otec – *kyrios* a budúci manžel) - pri oltári domácich božstiev, so svedkami
- večer pred svadbou – obetovanie Hére a Artemide (dievča obetuje svoje hračky), Diovi, Apollónovi, Peithó
- rituál očistenia – kúpeľ na vyhradenom mieste

- deň svadby – *gamos*
- hostina v dome otca – nevesta zahalená s vencom na hlave, dostáva darčeky a otec ju prepúšťa z domu
- odprevadenie dievčaťa do domu budúceho manžela
- večer sprievod, ktorý nevestu odprevadí do nového domu
- nevestu prijímajú ženíchovi rodičia a ženích (prenesie ju cez prah domu)
- nevesta kropí vodou krb
- pred vstupom do spálne – hostia robia hluk
- ďalší deň donesú rodičia nevesty dary a veno
- niekoľko dní po rodinnej svadbe organizuje ženích oslavu pre *frátriu* (dôležité)
- vek na uzatvorenie manželstva – 14 – 15 rokov (ženy), muži okolo 18 – niekedy veľké vekové rozdiely

Rozvod

Manžel

- mal vždy právo sa rozvieť (napr. neplodnosť), aj bez dôvodu
- ak sa manželka dopustila nevery - zákonom nariadené
- počas tehotenstva – musel vrátiť veno

Manželka

- bola nesvojprávna – musela vyhľadať *archonta* a písomne sa sťažovať, on žiadosť posúdil
- dobrý dôvod: zlé zaobchádzanie (nevera nebol dôvod na rozvod)

Narodenie dieťaťa a prvé roky

- žena môže prerušiť tehotenstvo, alebo po narodení dieťa odložiť (vychovávané ako otrok)
- Sparta – postihnuté deti zhadzované zo skaly
- *amfidromiá* – 5ty deň od narodenia – prijatie dieťaťa do rodiny, od tohto momentu nesmie byť pohodené a opustené
- 10 deň – začlenenie do *frátrie*
- chlapec v Aténach aj Sparte ostáva pri matke do 7 rokov
- vychovávajú matky alebo kojné – rozprávajú rozprávky a spievajú uspávanky

Vzdelávanie

Sparta

- dievčatá vychovávané spolu s chlapcami
- úplná oddanosť mestu – polis
- nemajú hlbšie vzdelanie – len čítanie, písanie – verše Homéra, bojové hymny, hudba, šport a tanec (od 550 BC už len vojenská výchova)
- obdobie výuky rozdelené na tri časti:
 - a) 8 – 11 rokov – vstup do školy – oblečenú majú tuniku
 - b) 12 – 15 rokov – skupina riadená starším žiakom, od 12 dostávajú plášť, ktorý nosia celoročne
 - c) 16 – 20 rokov – prechod efébiou, vstup do dospelosti
- spoločné spálne
- podporujú ich v kradnutí, aby mali viac jedla

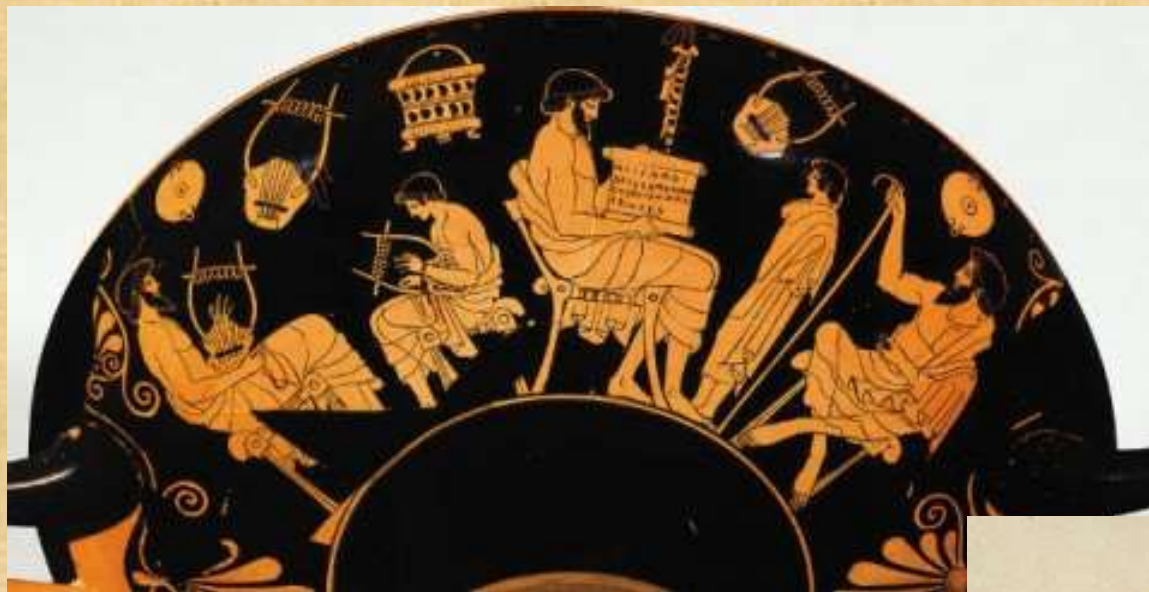
Atény

- domáce vzdelávanie alebo dochádzanie do školy (platí otec)
- škola – *kalokagathiá* (*kalos* – krásny, *agathos* – dobrý)
- chlapca sprevádza *paidagogos* (otrok), ktorý má dieťa naučiť dobrým mravom
- vyučujú sa tri predmety:

a) gramatika + aritmetika – najprv sa učili čítať – slabiky, slová, recitovať a nakoniec písať (voskové tabuľky s krížovým pravítkom)

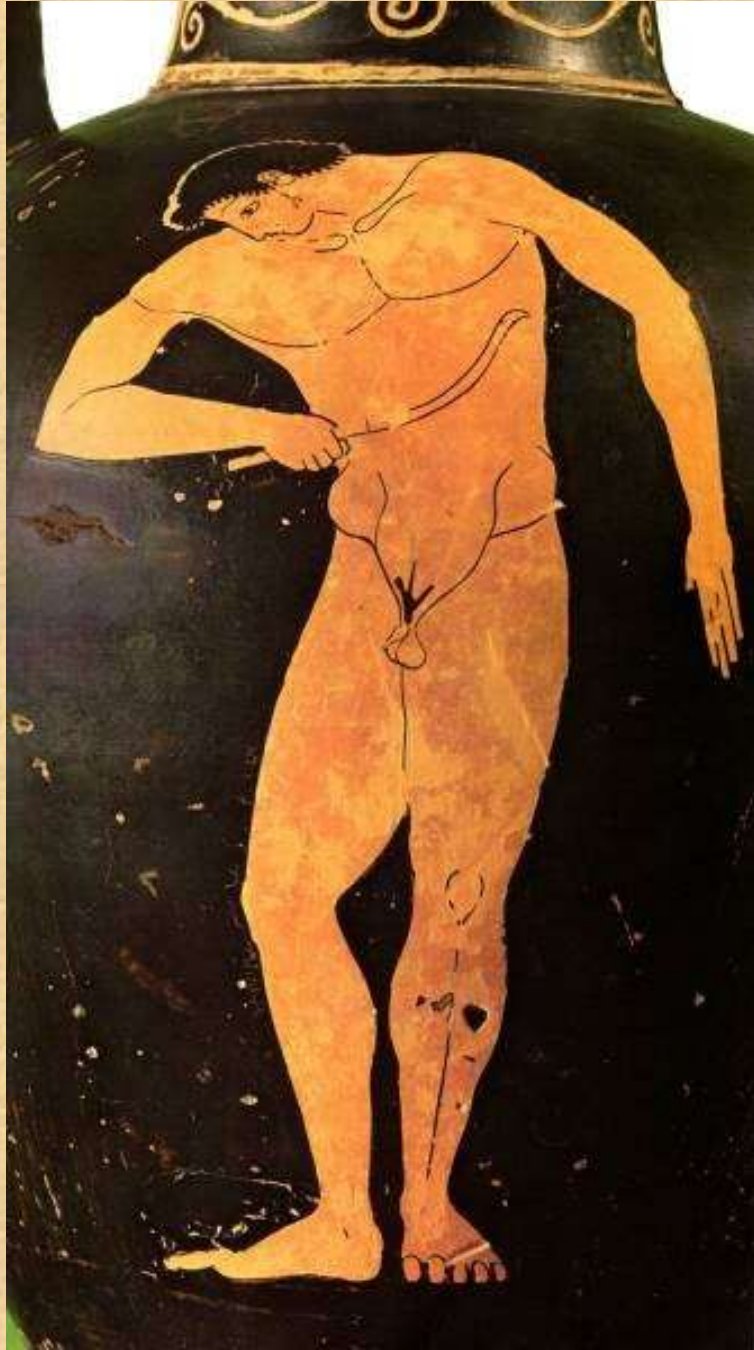

b) hudba: *kithara* (vznešenejšia, Apollónov nástroj, *aulos* (pri pohrebných sprievodoch)

- c) gymnastika – všetky disciplíny pentatlonu (zápas, beh, skok, vrh diskom, hod oštepom)
- možnosť boxu alebo *pankration*
- nosili si so sebou olej, prach (piesok) a *strigil*

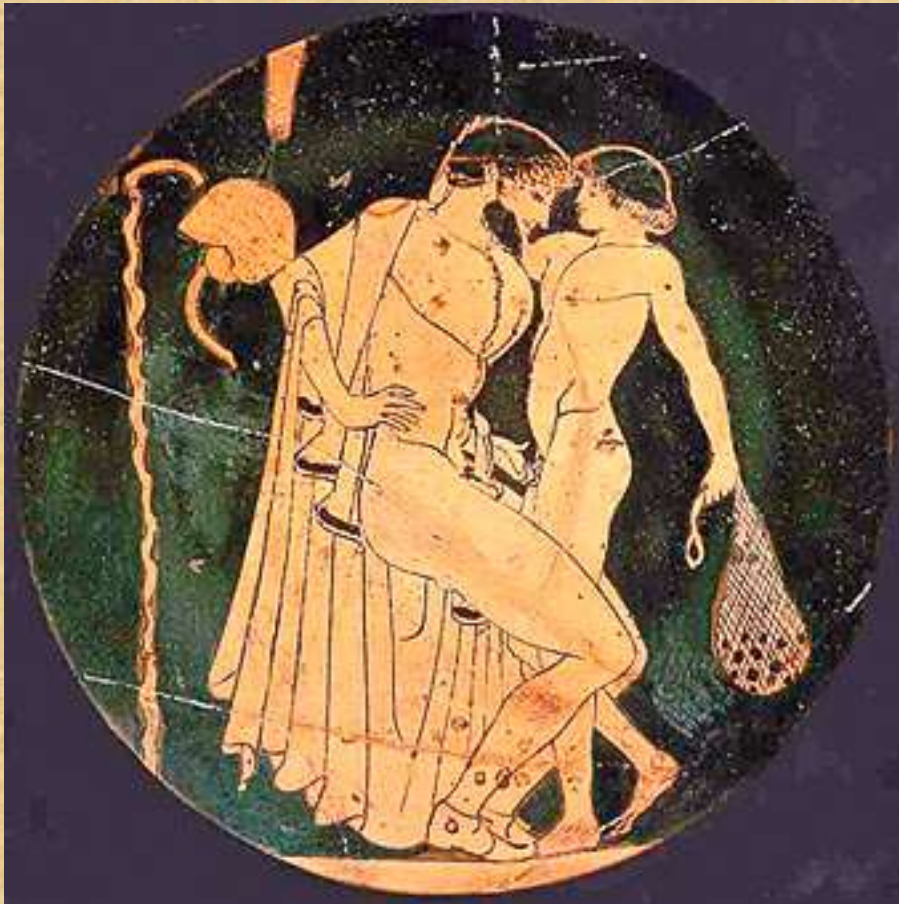

- v dobe Periklovej neexistovalo vyššie vzdelávanie
- od 2. pol. 5. stor. BC – zásluha Sofistov (napr. Protagoras, Gorgias, Hippias)
- Sofisti – „vysokoškolskí profesori“
- mladí muži túžiaci po politickej kariére (pozornosť venovaná rétorike)
- nemali vlastné školy, vyučovali na agore
- dĺžka výučby – 2 – 3 roky
- reklamu si robili rečnením na agore
- základná myšlienka – aby človek uspel, musí vedieť argumentovať
- dôležité: mať úspech, všeobecné vzdelanie a kultúrne povedomie

paiderastiá – grécka láska – medzi *erastes* (starší muž, 20 – 30 rokov) a *eromenos* (mladý chlapec)

- Solón sa zasadzoval o zakázanie takéhoto vzťahu
- pôvodne len vzor, nie milenecký vzťah

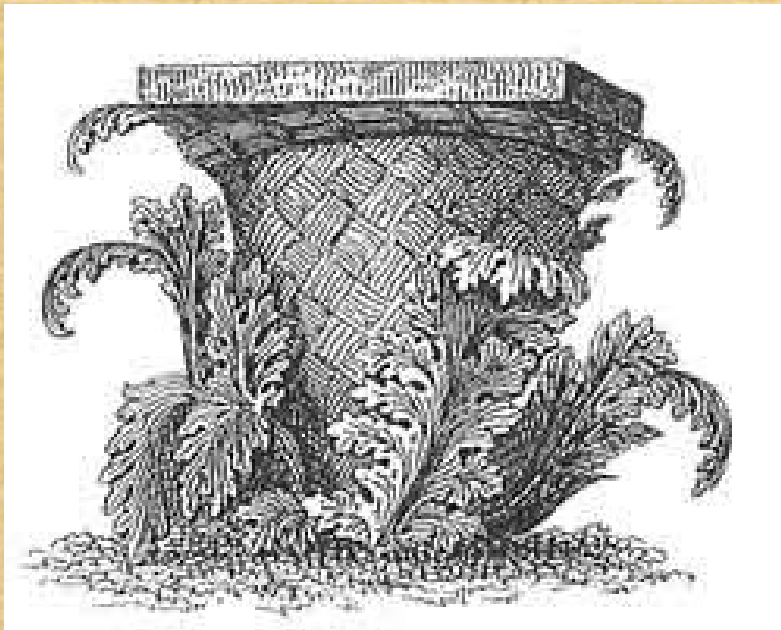
Vstup do dospelosti

Sparta

- 16 rokov
- chlapci prechádzajú iniciačnými obradmi – skúšky odolnosti
- magické obrady (kradnutie syra z oltára, osamelý život ako vlk)

Atény

- rituály
- obetovanie košíka s hračkami
- pri úmrtí dieťaťa sa položil na jeho hrob a nechal zarásť (inšpiroval sa Kallimachos – korintská hlavica)

Odev

Mužský odev

a) *Chitón* – pravouhlý kus tkaniny ovíjajúci telo – na ramenách zopnutý sponami alebo ihlicami, prepásaný opaskom

- krátky – dórsky – nosil sa do boja alebo práce
- od 6. stor. BC – dlhý chitón – iónsky, na slávnosti

b) *Exómida* - krátky, prepásaný odev pracujúcich a vojakov, jedno rameno voľné

Himation – plášť

- obdĺžnikový kus vlnenej látky, zopnutý sponou na jednom ramene
- pravá ruka voľná

Chlamys – vojenský plášť

- krátky a rozviazaty, väčšinou červený

- väčšinou chodia bosí, topánky a sandály existujú
- nepokrývajú si hlavu, vojaci prilba, pred slnkom sa chránia širokým plstným alebo slameným klobúkom – *pílos*, klobúk so strieškou - *petasos*
- upravené vlasy a brada zastrihnutá do oválu alebo špicu

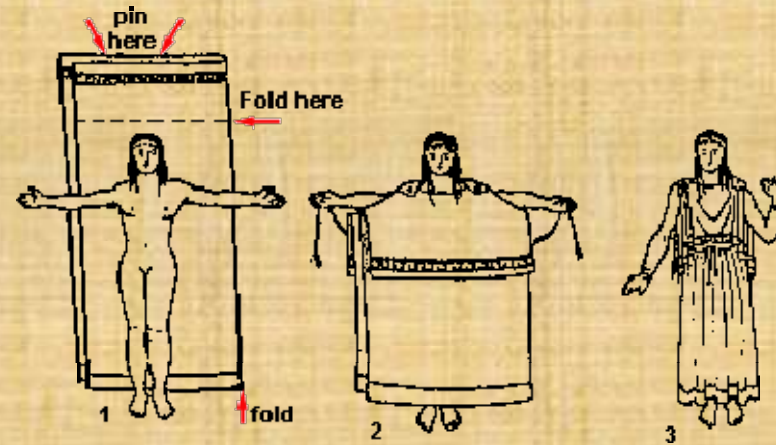

Ženský odev

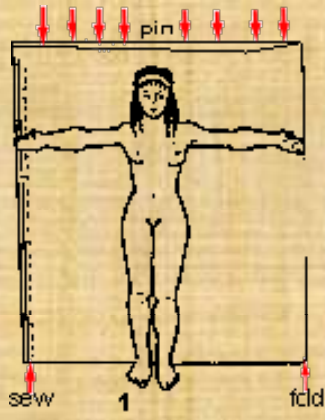
- elegantnější

Peplos

- z ľahkej vlny alebo ľanu
- na ramenách zopnutý sponami alebo zošitý
- málo šitia – gombíky a spony
- v oblasti pásu prehnutý
- vyšívaný

Chiton

- v zime: pestrofarebné šály, himation
- spartské ženy (rovnako ako muži) nosili krátky otvorený plášť zopnutý na ramene sponou, bez pásu
- spodné prádlo nie je známe, len „podprsenka“
- topánky – sandály, zvyšujú sa podpätkom – vkladajú do topánky
- topánky – mená podľa miesta pôvodu: rodiakai, alkibiady, sikyonia....
- klobúk, slnečník

Šperky

- od 5. stor. BC vyhradené ženám (okrem pečatného prsteňa)
- náhrdelníky, náramky na zápästia, rameno, náušnice, náramky na členky, vejáre, slnečníky
- ženy sa holia, kozmetiku majú odloženú v pyxidách, parfémy v arrybaloch, vytvárajú zložité účesy, farbía si vlasy

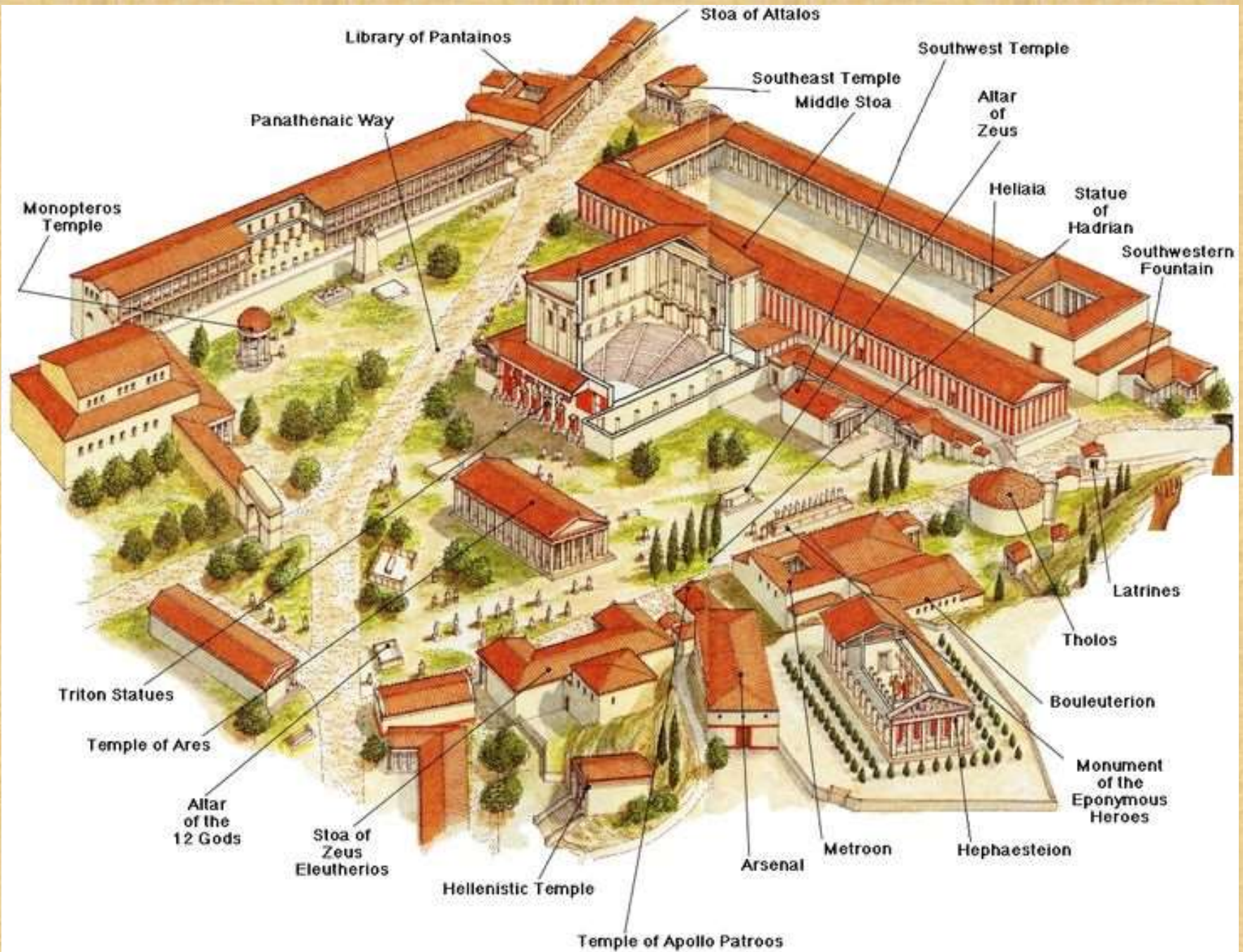

Režim dňa

- 5. stor. BC – jediný pevne stanovený čas dňa – zhromaždenia všetkého druhu, snemy, súdne jednania
- začínajú skoro ráno
- ďalšia povinnosť: súkromné záležitosti v rámci mesta – vykonávanie slobodného povolania: advokáti, učitelia, lekári
- práca začína pri východe slnka, končí po západe
- poludnie – malý obed
- po práci sa muži hrajú, cvičia, sú na slávnostiach alebo v kúpeľoch
- muži jedia večeru spoločne v mužskej časti domu

Agora

- miesto zhromaždení a zábav – dláždená, tiež stromy, fontány
- cca 500 ľudí sa stretlo každé ráno – jednania alebo rozhovory o politike, obchodné transakcie, stretnutia
- roľníci, rybári, remeselníci, obchodníci predávajú produkty na jednoduchých drevených pultoch alebo na zemi
- dohliadači poriadku
- zmenárnici

Staroba

- o starých ľudí sa starajú príslušníci rodiny – je nutné im poskytnúť starostlivosť a výživu
- starci boli vážení

Pohreb

- príbuzní umyjú zosnulého, oblečú do čistého, bieleho odevu, ovinú páskami a zakryjú plachtou (tvár ostáva odkrytá), v ústach minca (na zaplatenie Cháronovi)

- zosnulému sú ponechané jeho šperky
- telo ozdobené kvetmi a vystavené vo vestibule domu
- prichádzajú plačky
- pri tele môže byť najviac 5 žien v jednu dobu
- pri dverách váza s vodou, z ktorej sa pri odchode návštevníci kropia

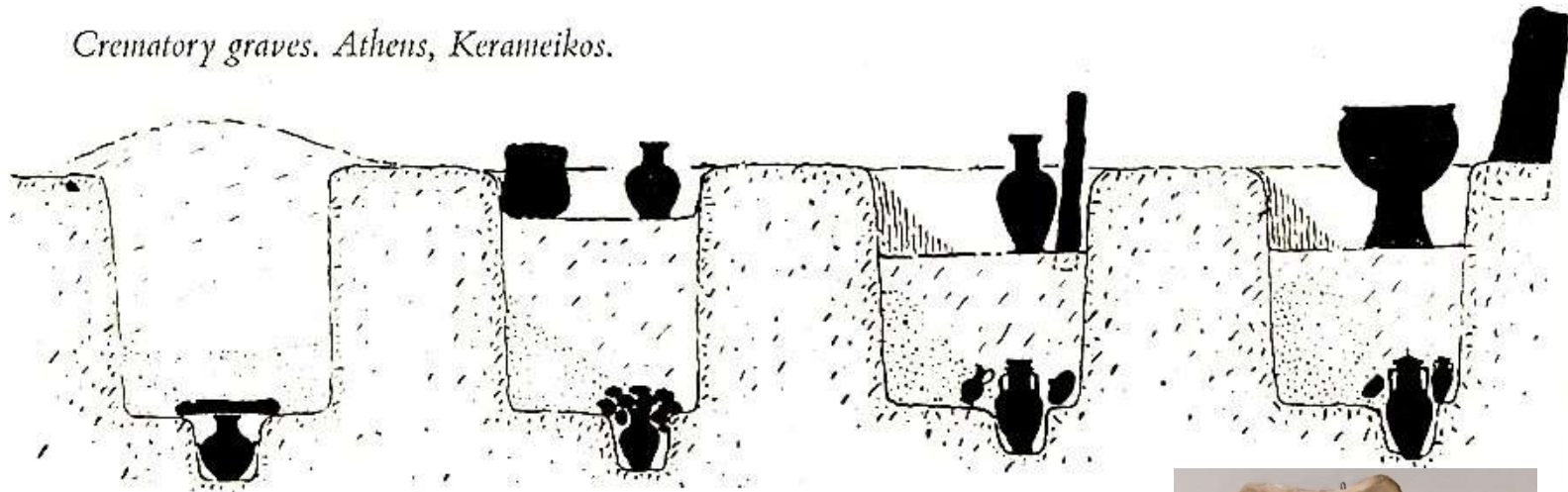

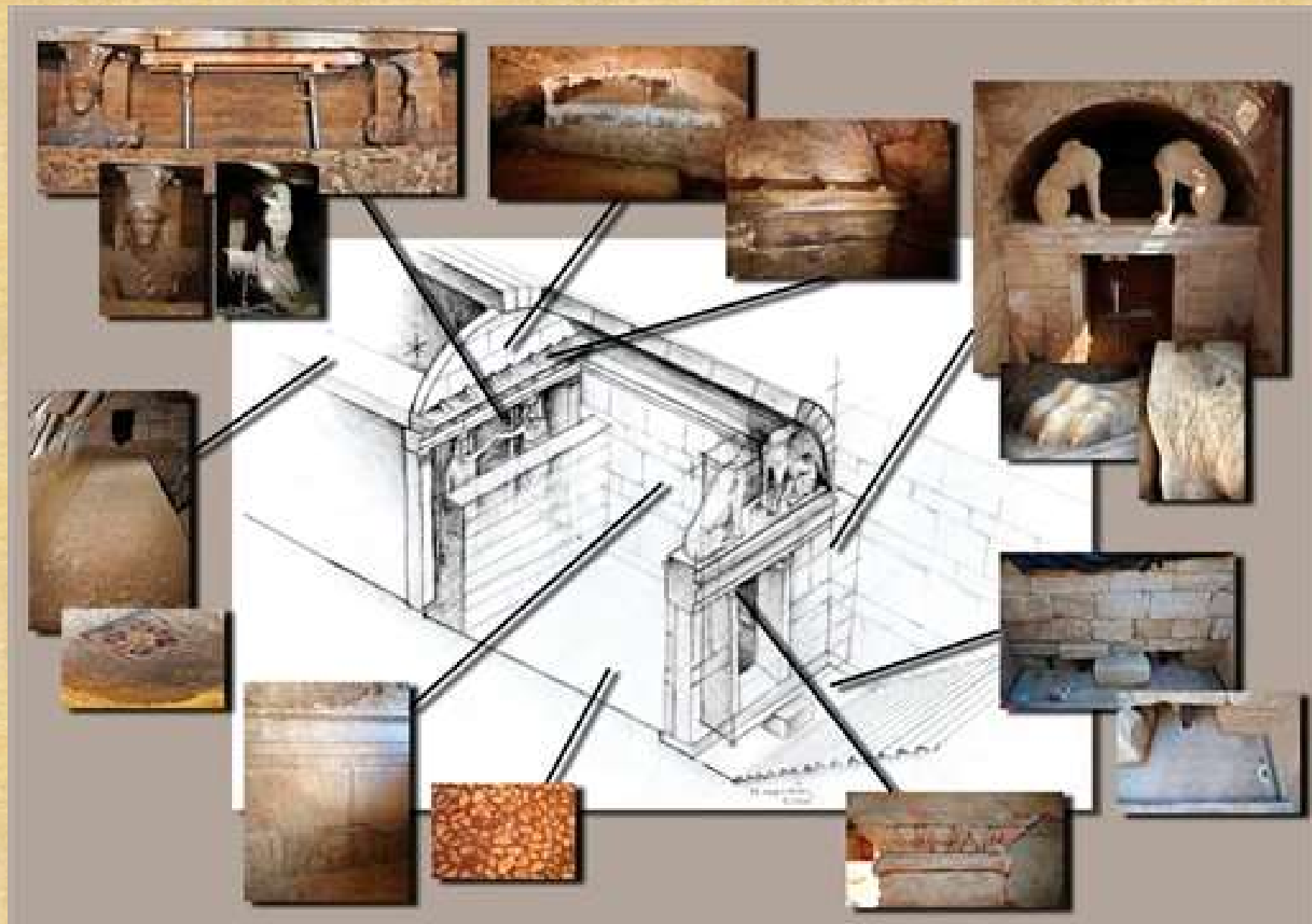
- druhý deň – úlitba bohom, sprievod a vlastný pohreb (koná sa v noci) – do zeme alebo kremácia, opakovanie úlitby a návrat domov
- očistenie sa, pohrebná hostina a celý dom je očistený morskou soľou
- 3, 9 a 13 deň – hostiny a obete + opakovanie na výročie

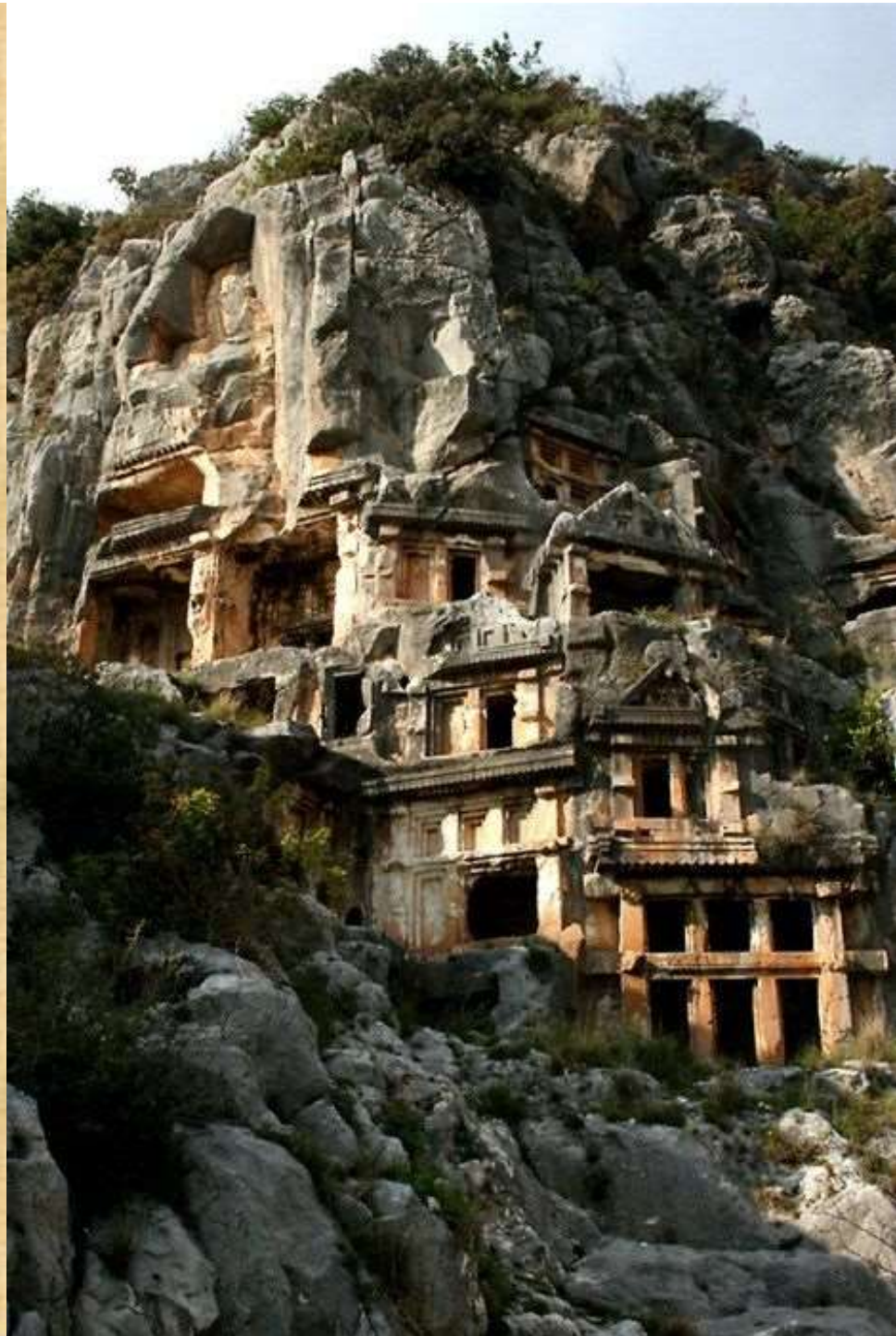

na hrobe stéla s menom, niekedy reliéf

Crematory graves. Athens, Kerameikos.

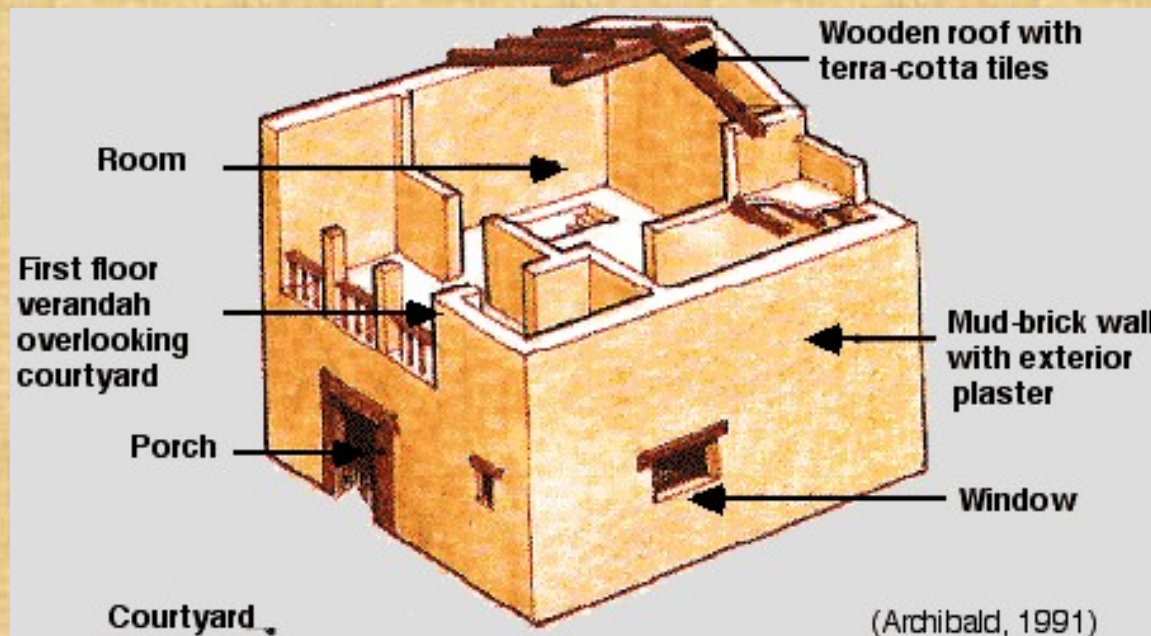

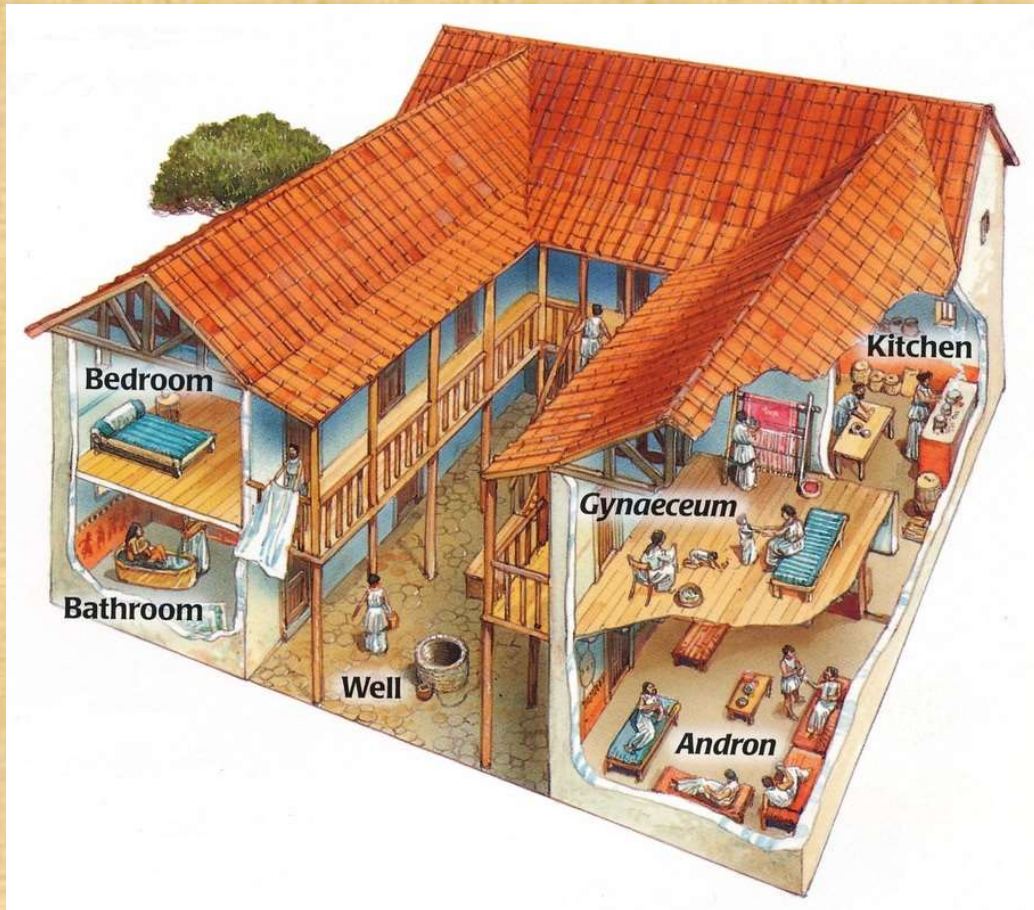

Obydlia

- najchudobnejšie príbytky vytesané do skaly – štvrť koilé – umelé jaskyne – 2-3 miestnosti, prípadne domy opreté o skalu alebo na malých skalných terasách
- skromné, aj keď sa jedná o bohatého občana (do 5. stor. BC)
- dôležitejšie stavať bohaté príbytky pre bohov
- chudobnejšie štvrte: malé domy, 2 – 3 miestnosti na prízemí, niekedy poschodie so schodiskom
- materiál: drevo, nepálené tehly alebo oblásky spojené maltou – často vykrádané
- dvere sa otvárali von (klopali)
- varilo sa vonku, v prípade vnútorného ohniska odklápali škridlu, niekedy komín, alebo vetracie otvory v štíte strechy
- strechy: sedlové (pevnina), terasovité (ostrovy)
- okná: skôr svetlíky, miestnosti slabo osvetlené, vykurovanie slabé

- od 4. stor. BC – dom s miestnosťami rozmiestnenými okolo dvora obklopeného stĺporadím, vchod z ulice, malé miestnosti, dielne, obchody
- chodba od vchodu vedie ku dvoru, z ktorého sa vstupuje do väčších alebo menších miestností (kuchyňa, obytné priestory, prijímací sál, jedálne, latríny)
- schodisko na poschodie – izby ústia na galériu podpretú stĺpami
- vápenná omietka, neskôr ozdobené maľbou
- synoikiá – obydlie o ktoré sa delilo viac rodín
- oikésis – obydlie pre jednu rodinu

Athény – nedochovali sa žiadne domy

- archeologické doklady pochádzajú z Olynthu alebo Délu

Olynthos

- 4 stor. BC

- pôdorys takmer štvorcový

- okná do stílpovej chodby (pastas) vedúcej do dvora so stíporadím na niekoľkých stranách (aulé) s predsieňou (prothyron)

- vchod: juh alebo východ

- andron – mužská izba/časť domu – usporiadavanie hostín

- oikos – jedáleň, vedľa kuchyňa a kúpeľňa

- dialéterion – obývačka

- gynaikeion – ženská časť domu

- steny jednoducho omietnuté, nezdobené – postupne pridávanie mozájk a malieb na stenu

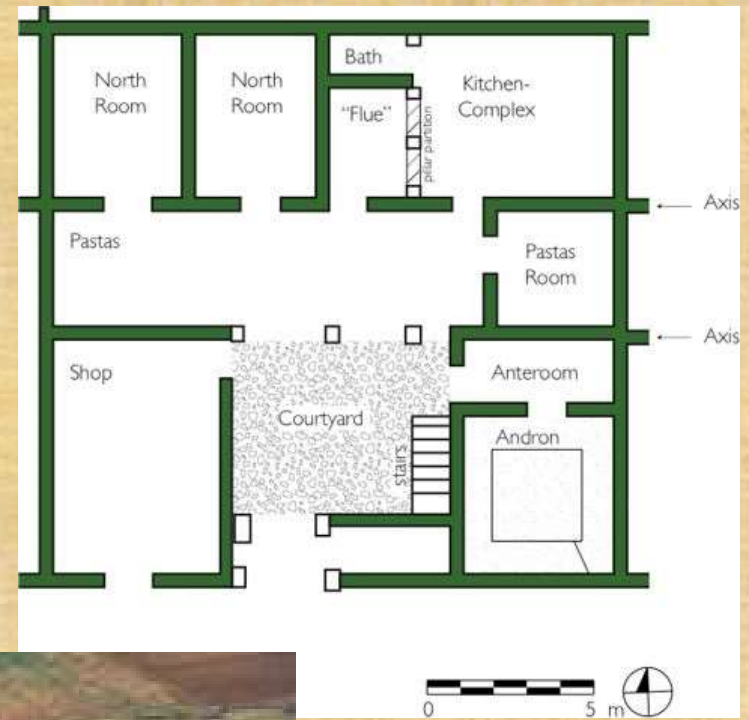
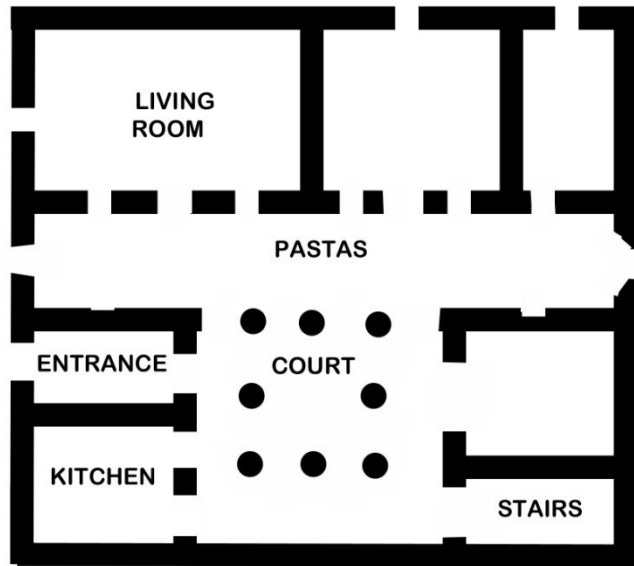
- nábytku bolo málo

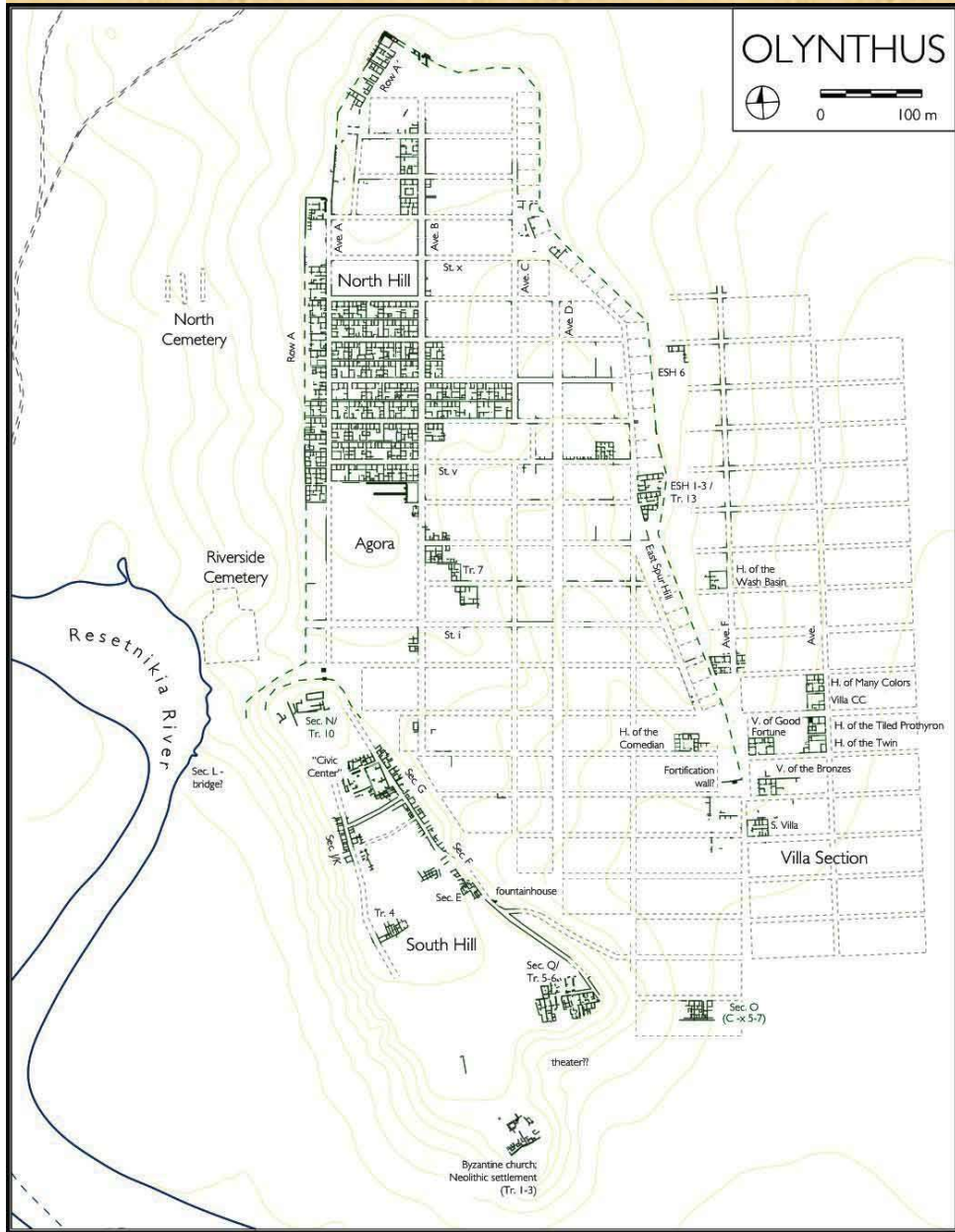
- zničené Filipom Veľkým

- domy stavané do veľkých, pravouhlých blokov

- domy prenajímané – pri neplatení majiteľ rozobral strechu alebo zatarasil vstup ku studni

- domy na dedine vlastnili bohatí Aténčania, alebo to boli poľnohospodárske usadlosti – dochované archeologické nálezy poskytujú málo informácií

Hippodamus z Milétu

- pravidelné plánovanie mesta – Pireus – 476 BC
- normované domy
- územie rozčlenil na 2000 rovnakých pozemkov
- domy orientované na juh, postavené okolo vnútorného dvora
- časti: obytná, hosťovská, obchod alebo dielňa

Nábytok

- postele, stolčky (okružle, 3 nohy), truhlice, olejové lampy, stoličky
- dekorácie – maľované vázy

